

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Tarih Dergisi

Eskisehir Osmangazi University History Journal

e-ISSN: 2687-3842 <https://dergipark.org.tr/tr/pub/esogutd>, 8/1, Mayıs 2025

Kitap İncelemesi

Yüzüncü Yıla Girerken: Türkiye'nin Tarihi

Arif Akbaş*

Öz

Bu makalede Rusya Bilimler Akademisi Doğu Araştırmaları Enstitüsü (IVRAN) bünyesinde çalışan Kireev Nikolay Gavrilovich'in "İstoriya Turtsii XX vek" (Türkiye Tarihi 20. Yüzyıl) kitabı [Editör: Rybakov Rostislav Borisovich] yorumlayıcı yaklaşım çerçevesinde incelenip tanıtılacaktır. Monografi, Türk devletinin 20. yüzyılın başlarına kadar ortaya çıkışı ve gelişiminin tarihini kısaca özetlemekte ve 20. yüzyılda Türkiye'nin gelişiminin ana aşamalarını ayrıntılı olarak analiz etmektedir. Jön Türk hareketinden 21. yüzyılın başında "ılımlı" İslam hükümetinin iktidara gelmesine kadar geçen süreci değerlendirmektedir. Kitap geniş bir okuyucu kitlesine yöneliktir. Üniversitelerde genel tarih ve modern Doğu tarihi derslerinde kullanılabilir niteliktedir. Monografinin yazarı, Türkiye'nin modern siyasi ve sosyo-ekonomik tarihi konusunda tanınmış bir uzmandır. Bu konuyla ilgili çok sayıda kitap ve makale yazmıştır. Küçük Asya birçok eski kültürün ve devlet oluşumunun beşiği idi. Modern Türkiye toprakları, eski insanların toplayıcılıktan tarıma dayalı tarıma geçişinin gerçekleştiği "berekatli hilal" in bir parçasıdır. Bu toprakları ilk ele geçirenler Selçuklu Türkleri, M.S. XI. yüzyılda ordularıyla ele geçiren ilk Türk hanedanıdır. Bu topraklar en büyük refah dönemini (17. yüzyıldan itibaren) Anadolu, Orta Doğu, Kuzey Afrika, Balkan Yarımadası ve kuzeyden komşu Avrupa topraklarını işgal eden güçlü bir devlet olan Osmanlı İmparatorluğu zamanında yaşamıştır. Osmanlı çökünce yerine Modern Türkiye Cumhuriyeti kurulmuştur. Osmanlı hızla işgal edilince işgal bölgesinde sayıları hızla artan millî müdafaa müfrezeleri faaliyete geçti. Ülke genelinde, liderliğinde subay ve aydın temsilcilerinin ana rolü oynadığı "Hakların savunulmasına yönelik topluluklar" ortaya çıkmaya başladı. Millî teşkilatlanma çalışması, Mayıs 1919'da İstanbul'dan Doğu Anadolu'ya hareket eden Osmanlı ordusunun generallerinden Mustafa Kemal tarafından üstlenildi. 29 Ekim 1923'te Türkiye Cumhuriyeti ilan edildi ve Mustafa Kemal Atatürk onun ilk cumhurbaşkanı oldu. Bu cumhuriyet kuruluşundan bu yana tam bir asrı devirmiştir.

Anahtar Kelimeler: Türkiye Tarihi, Türkiye Cumhuriyeti, Mustafa Kemal Atatürk, Reformizm, Ulus Devlet.

Entering Its Centennial Anniversary: Türkiye's History

Abstract

In this article, we will explore and introduce the book "History of Turkey in the 20th Century," authored by Nikolay Gavrilovich Kireev, a scholar at the Institute of Oriental Studies of the Russian Academy of Sciences (IVRAN), and edited by Rostislav Borisovich Rybakov, adopting an interpretive approach. This monograph offers a concise overview of Turkey's historical

* Dr. Öğr. Gör., Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Yıldızeli Meslek Yüksekokulu, Pazarlama ve Reklamcılık Bölümü, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Programı, Sivas, Türkiye, Eposta: aakbas@cumhuriyet.edu.tr ORCID: 0000-0002-8480-4350

emergence and development until the beginning of the 20th century, while also delving into detailed analyses of its key developmental stages throughout the century. Starting with the Young Turk movement and culminating in the rise of a “moderate” Islamic government at the century’s onset, the book provides a comprehensive evaluation of Turkey’s trajectory. Tailored for a wide readership, it serves as a valuable resource for both general history enthusiasts and students enrolled in modern Eastern history courses at universities. The author of this monograph is a renowned expert in modern Turkish political and socio-economic history, boasting a prolific portfolio of books and articles on the subject. Anatolia, encompassing the territory of present-day Turkey, holds significance as the birthplace of ancient cultures and civilizations, forming part of the historically rich “fertile crescent” where the transition from hunting-gathering to agriculture occurred. The Seljuk Turks emerged as the first conquerors of these lands in the 11th century AD, marking the inception of Turkish influence in the region. Anatolia experienced its zenith under the Ottoman Empire, a formidable state that dominated the Middle East, North Africa, the Balkans, and adjacent European territories from the 17th century onwards. Following the collapse of the Ottoman Empire, the modern Republic of Turkey emerged in its place. As the empire rapidly disintegrated, grassroots national defense units proliferated in the occupied territories, with “Committees for the Defense of Rights” emerging nationwide, spearheaded by military officers and intellectuals. Mustafa Kemal, a general in the Ottoman army, assumed leadership in organizing national resistance efforts, relocating from Istanbul to Eastern Anatolia in May 1919. On October 29, 1923, the Republic of Turkey was officially established, with Mustafa Kemal Atatürk assuming the presidency as its first leader. Over the course of a century since its inception, this republic has undergone significant transformations, shaping the socio-political landscape of modern Turkey.

Keywords: The History of Türkiye, The Republic of Türkiye, Mustafa Kemal Atatürk, Reformism, the Nation-State.

Giriş

Uzun bir gerileme ve askeri yenilgiler sürecinden geçen Türkiye Cumhuriyeti, imparatorluk paradigmasını “ulus devlet” inşa etme programıyla değiştirmiştir. 1927, 1931 ve 1935’teki seçimleri sürekli kazanan Mustafa Kemal Atatürk, 1938’deki ölümüne kadar başkanlık görevini sürdürmüştür. 24 Kasım 1934’te TBMM ona “Atatürk” (Türkçe: “Türklerin babası”) soyadını vermiştir (Doğaner, 2007, 235-260). 1923’ten 1945’e kadar olan dönemde Cumhuriyet Halk Partisi, Milli Kalkınma Partisi ve Adalet Partisi kurulana değin kurulduğu ana kadar Türkiye’deki tek partiydi. Türkiye Cumhuriyeti’nin kurulmasıyla birlikte genç ülkenin hükümeti onu modernleştirme çabalarına başlamıştır. Mustafa Kemal, Fevzi Çakmak, Kazım Özalp ve İsmet İnönü’nün yardımıyla bir dizi reform gerçekleştirilmiştir (Zürcher, 1912, 665-678). Bunu yaparak, Türk toplumunun kendine yönelik algısını İslami bir ulus devletten modern, demokratik ve laik bir ulus devlete dönüştürmeyi umuyorlardı.

Yönetişim ve eğitim reformları gerçekleştirildi ve sonunda laik bir toplum kuruldu. Bu reformlar dizisi o kadar radikaldi ki çoğu zaman yanlış anlaşılmalara ve toplumdan gelen direnişle karşılaştı ve esas olarak Kemalistlerin tek parti iktidarının yanı sıra ülkedeki

iyi askeri kontrol sayesinde uygulanabilmişti. 1920’li ve 1930’lu yıllarda Türk ordusu, devletin otoriter rejiminin baskı aygıtı olarak görev yaptı; muhaliflerinin dini ve etnik protestolarını ve en ufak siyasi muhalefeti bastırmıştır. Devlet, temelde kabul edilen altı ilke olan: “cumhuriyetçilik, halkçılık, laiklik, milliyetçilik, devletçilik ve inkılapçılık” ile yönetilmekteydi. Atatürk’ün doğrudan katılımı ve girişimiyle Türk ordusu, yarattığı laik tek etnikli devletin bağımsızlığının garantörü rolünü oynamaya başlamıştır. İktidarının dayanağı, baskı aracı ve gerekirse direnişi bastıran ordu, bir bütün olarak bağımsız aktif politikadan kaçınmıştır. Aynı zamanda sivil iktidar yapısında yukarıdan aşağıya önemli bir eski asker tabakası mevcuttu. Bu durum, II. Dünya Savaşı’nın patlak vermesi ve resmi olarak tarafsız ülkelerde bile iç siyasi rejimlerin sıkışmasıyla kolaylaştırılan Atatürk’ün ölümünden sonra bir süre daha devam etti. Kemalist hükümet çok büyük ekonomik sorunlarla karşı karşıya kaldı. Mustafa Kemal Atatürk, İkinci Dünya Savaşı’nın başlamasından bir yıl önce, 10 Kasım 1938’de vefat etti (Turan, 2018, 161-186). Türk siyasi elitinin, aslında dünya savaşı koşullarında, ülkenin gelecekteki politikasına ilişkin kararlar alması gerekiyordu. İsmet İnönü, Türkiye Cumhuriyeti’nin yeni Cumhurbaşkanı seçilmiştir. 1965’te Adalet Partisi, Meclis’teki 450 sandalyenin 240’ını alarak (CHP’nin 134 sandalyesi vardı) ezici bir zafer kazandı ve 1969’da bunu bir kez daha tekrarladı. Böylece çok partili siyasi hayata tam manasıyla geçilmiş oldu (Alpbaz, 2022, 49-66).

Türkiye Tarihi 20. Yüzyıl

Bu monografide Türkiye’nin menşeyinin kısa tarihi sunulmaktadır. Türk Devleti’nin XX. yüzyılın başlarına kadar gelişmesi ve daha sonra XX’de Türkiye’nin gelişiminin temel aşamaları anlatılmaktadır. Yüzyılın başındaki Jön Türkler hareketinden - modern “ılımlı” bir İslam hükümeti iktidara gelmesine 2002’ye kadar geçen dönem anlatılmaktadır. Türkiye’nin XX. yüzyıldaki gelişimini tahmin ederek, genel olarak ikna olmuş durumdayız. Osmanlı İmparatorluğu’nun dağılmasından sonra “sonsuz fetihler”e dayanan gelişiminin ana referans noktasını kaybetmiştir. Türkiye’nin yönetici seçkinleri aniden kendilerini güç bir durumun içinde buldular. Devlet elden gidiyordu. Devleti ve bağımsızlığı yeni temeller üzerinde kurmak noktasında çeşitli kararlar aldılar. Böylece XIX. yüzyıldaki Osmanlı eklektik Avrupalılaşmasının yerini cumhuriyetçi modernleşme ve buna dayalı yeni ideoloji Laiklik ve milliyetçilik ilkeleri eskisinin yerini aldılar. Gazavat, Osmanizm ve Şeriat’tan geriye kalanlar hızla tasviye edildi (Kireyev, 2007, 603).

Yeni yönetim, Mustafa Kemal Atatürk ve taraftarları tarafından ilan edilmiştir. Büyük tarihi görev- yaşamın tüm yönlerinin modernizasyonu, gelişmeyi yakalama dürtülerinin oluşturduğu motivasyonla Türk toplumu, bir yüzyıldan daha az bir sürede bu

isteği gerçekleştirmiştir. Özellikle ilk yıllarda gerçekten bu yöndeki devrim niteliğindeki ve en zor adımların atılması sağlanmıştır. Laik devletin, ulusal sanayinin temellerinin yaratılması ve ulusal ekonominin tamamının canlandırılması hedeflenmiştir. Bu sefer sadece başarılarla dolu değildi. Laikleşme konusunda aynı zamanda bizim görüşümüze göre, Pantürkizm’de geçen aşırı milliyetçilik önlemleri de yeni devlet kurulurken alınmıştı. Mevcut monografide yazar, temel değerleri tahmin etmeyi amaçlamaktadır. Cumhuriyet Türk devletinin çok yönlü gelişiminin aşamaları, her şeyden önce hem iç hem de dış politika alanlarındaki eylemlerini etkilemiştir. Bir anda mümkün olduğunca yabancı hususların tatmin edilmesi için gerekli özen gösterilmiştir. Türkiye’nin SSCB ile eski ilişkileri ve Rusya Federasyonu ile dağılmasının ardından da devam etmiştir (Kireyev, 2007, 603).

Bu ilişkilerin çekirdeği oradaydı ve konu aslında ekonomiden çok siyaset ve ideoloji ile ilgiliydi. Ayrıca yazarın arzuladığı Boğazlar teması Rusya için o kadar eski ve hayati önem taşıyordu ki okuyucuların dikkatini özellikle önemli olan başka bir soruna çekmiştir. Kitapta 100. yılına giren ülkenin; Türkiye ve Kuzey Kafkasya, Türkiye ve Rusya’daki Türkler, Türkiye ve Rus Müslümanları konuları da tetkik edilmiştir. Cumhuriyetin iktisat tarihinde görülen en önemli başarısı aşamaları ulusal ekonomiyi reforma eden şeydi. Gelişmeyi yakalamak için aşırı koşulların yaratılması gibi bir durum söz konusuydu. Devletçilik ilkesi çerçevesinde 30. yılın reformları devletin ilk büyük ekonomik reformu yaratmasına izin vermiştir. Turgut Özal’ın 80’li yıllardaki reformları ülkenin serbest piyasa ekonomisine geçmesine izin vermişti. Devlet, karma ekonomiden serbest ekonomiye geçerek endüstriyel girişim teşvik edilmişti. [Devletçilik döneminde Türkiye’deki bazı fabrikalar ve üretim tesisleri Rusya’nın da yardımıyla kurulmuştur.] Ülkenin sosyo-ekonomik kalkınmayı yakalama kanalı, son zamanlarda hala hayati öneme sahiptir. Özal ile birlikte ülke kapılarını tüm dünyaya açmış ve gelişme yönünde belirgin bir ivme yakalamıştır. Devletin ekonomideki hâkimiyetini tüm dünyaya açmış ve küresel sisteme entegre olmayı başlatmıştır (Kireyev, 2007, 604).

Bu günlerde başlayan özelleştirme kararlarıyla zaten devletin ekonomideki etkisinin büyük bir kısmını tasfiye edilmiştir. Sanayideki tekeller, altyapı ve kredi-bankacılık alanı, özel sektörün hem iç hem de iç pazardaki başarıları, dış ticaret ve inşaat sektörleri teşvik edilmiştir. Aynı zamanda özel girişim henüz ağır sanayide devletin yerini alamamıştır. Sosyal altyapı, savunma sanayi ve teknolojik gelişmeler yine bu dönemde başlamıştır. XXI. yüzyılın başlarına kadar Türkiye, Avrasya’nın en büyük bölgesel endüstriyel-tarım güçlerinden biri haline gelmiştir. Türkiye’nin nüfusu kurulduğu

yıllardaki 14 milyondan 70 milyona çıkmıştır. Kişi başına düşen GSYİH son yıllarda 3 bin dolar civarına ulaşmıştır. Türkiye'nin tamamı Avrupa ile Asya arasında ticaret ve ulaşım köprüsü olarak başarılı bir ekonomik rol üstlenmektedir. Türkiye uzun bir süredir AB'ye üye olmak için başvurmaktadır. Bunun önündeki en önemli engel ekonominin modernizasyonundaki eksikliklerden çok AB'nin gönülsüzlüğü ve isteksizliğidir. AB, sürekli devletin demokratikleşmesi için toplumsal yönde birçok uyum maddesi konusu açmaktadır (Kireyev, 2007, 604). Bu monografinin muhtevasını inceldiğimizde şu bölümlerden oluştuğu görülmektedir: I. Bölüm; Osmanlı'nın Avrupalaşma Devri, Avrupalaşma yolunda ilk adımlar, Doğu Sorunu, Birinci Tanzimat Fermanı, Tanzimat'ın dış koşulları, İkinci Tanzimat Fermanı, Osmanlı reformunun sonuçları, 20. yüzyılın başında Doğu Sorunu, II. Bölüm; XX yüzyılın başları - İmparatorluğun sonu, ideolojinin değişimi, Abdülhamid ve Jön Türkler, Jön Türk ideolojisinin oluşumu, Yüzyılın başında ekonomi, Birinci Dünya Savaşı'nda Türkiye, III. Bölüm; Cumhuriyete giden zor yol, İmparatorluğun son günleri, İşgalcilere karşı direnişin başlangıcı - Kemalizm'in başlangıcı, Yeni hükümetin ana karargâhı Ankara, Kazanılan zafer, IV. Bölüm; Kemalist rejimin oluşum modu, Laik devlet, laik güç, Türkçülük - devlet ideolojisi, Özel sektörü destekleyecek ilk tedbirler, Lozan sonrası Türkiye ve dış dünya, V. Bölüm; Kemalist iktidar ve reformlar, Küresel ekonomik kriz ve Türkiye, Türkiye ile SSCB arasında işbirliği, Milliyetçilik ve otoriter güç, Dış politika sorunları, Atatürksüz Türkiye, VI. Bölüm; Türkiye ve İkinci Dünya Savaşı, Ülkenin yeni liderliğinin dış politikası, Türkiye'nin SSCB'nin Büyük Vatanseverlik Savaşı ve Nazi Almanya'sı ile ilişkileri, Milliyetçilik ve Dünya Savaşı, Dünya Savaşı'nın son aşaması, VII. Bölüm; Soğuk Savaşın Başlangıcı, Batı dünyası ile işbirliği modeli arayışı, Savaş sonrası iç politika, Çok partili sisteme geçiş, Demokrat Parti iktidarı, DP'nin iktidarının sonu - 1960 askeri darbesi, VIII. Bölüm; Askeri rejimler arasında bir ülke, 1960-1970'ler, 1960 askeri darbesinin sonuçları, Hükümet koalisyonları ve siyasi mücadeleler, Siyasi yaşamın radikalleşmesi, Türkiye SSCB ile ilişkileri geliştirmeye hazır, IX. Bölüm; Özal'ın "beyaz devrimi" XX yüzyılın son on yılında Türkiye, Türkiye-Rusya ekonomik ortaklığı, Rusya'nın Avrasya'daki siyasi rakibi, Siyasi ve ideolojik sorunlar; iki ülke arasındaki rekabet (Kireyev, 2007, 606-607). Kitabın sonuna kaynaklar ve notlar dışında Türkiye'nin bir asırlık tarihsel kronolojisi de eklenmiştir. Bu eser Rusya'nın son yüzyılda Türkiye'ye bakış açısını göstermesi yönüyle ön plana çıkmaktadır.

Sonuç

Türkiye'nin 20. yüzyıldaki gelişimini özetlersek, şuna inanıyoruz; en önemlisi, ana gücünü kaybeden Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılmasından sonra ülke adeta küllerinden yeniden doğmuştur. Osmanlı'daki sonsuz fetihler yerine gelişimi için yeni kılavuz olan modernizmi/ Batıcılığı ve laikliği benimsemiştir. Türkiye'nin siyasi seçkinleri yeniye savunacak gücü bulmuşlar ve Avrupalılaşmak için yerli bir burjuvazi [zenginler sınıfı] yaratmışlardır. Türk devletinin ve bağımsızlığının temelleri Atatürk zamanındaki CHP'nin altı ilkesiyle ve yapılan yeni anayasa ile atılmıştır. Burada 19. yüzyılda Osmanlı'nın eklektik Avrupalılaşması, yerini cumhuriyetçi modernleşmeye ve buna dayalı yeni bir ideolojiye bırakmıştır. Geleneksel imparatorluk rejimi yerine laiklik ve milliyetçilik ilkeleri getirilmiştir. Gazavat, Osmanlıcılık ve Şeriat kalıntıları hızla çıkarılan yeni kanunlarla tasviye edilmiştir. Kemal Atatürk ve arkadaşlarının görkemli tarihi bildirisine göre temel görev - yaşamın tüm yönlerinin gerçek anlamda modernizasyonunu [çağdaşlık] gerçekleştirmektir. Yetişme/ eğitime dürtüsüyle oluşan Türk toplumu bir yüzyıldan daha kısa bir sürede hayata geçirilen reformlarla hızla Batılılaşmıştır. Yaşanan gelişmeler bazen halk tarafından hoşnutsuzlukla da karşılanmıştır. Yeni rejim yerine eskiyi savunanlar belirli bir muhalefette geliştirmişlerdir. Özellikle ilkleri bu yönde kararlı gerçekten devrim niteliğinde ve en zor adımlar laik bir devletin temellerinin oluşmasını sağlamıştır. Ulus devlet kurulmuş bu minvalde ulusal sanayi ve bir bütün olarak ulusal ekonomi oluşturulmuştur. Bu dönemde Türkiye Cumhuriyeti'nin tarihi sadece sekülerleşmedeki başarılarla dolu değildi. Toplum ve onun manevi değerleri hızla değişmiştir. Bize göre yeni aşırı milliyetçilik, geçici Pan-Türkizm'e dönüşmüştür (Kireyev, 2007, 389). [Ziya Gökalp'in "Türkçülüğün Esasları", Yusuf Akçura'nın "Üç Tarz-ı Siyaset" çalışmaları cumhuriyetin ideolojik yönden belkemiğini oluşturmaktadır.]

Yazar, eserinde kapsamlı bir çalışmanın ana aşamalarını değerlendirmeye çalışmıştır. İlk olarak cumhuriyetçi Türk devletinin gelişimini anlatmıştır. Hem iç hem de dış politika alanlarındaki tüm eylemlerini özetlemiştir. Dış politika hususlarını değerlendirirken, mümkün olduğu ölçüde, Türkiye'nin SSCB ile ilişkilerine özel önem vermiştir. SSCB çöktükten sonra Rusya Federasyonu ile olan ilişkilere de değinilmiştir. Bu ilişkilerin temeli ekonomiden çok politikalarla ilgiliydi ve öyle de kalacak gibi gözükmemektedir. [SSCB ülkeyi kendi safına çekmek için kuruluşunda özellikle her yönden desteklemiştir.] Rusya için bu kadar uzun süredir devam eden hayati bir meseleye ek olarak yazar, Boğazlar temasıyla okuyucunun dikkatini bu konuya çekmeyi amaçlamıştır. 1990'lı yıllardan itibaren en önemli hale gelen diğer bir mesele ise Türkiye ve Kuzey'deki ülkelerle, Kafkasya, Türkiye ve Rusya Türkleri, [Türkistan] Türkiye ve Rusya

Müslümanları arasında kurulan yeni bağlardır. Türkiye, bir manada SSCB'nin çöküşüne ve yeni devletlerin ortaya çıkmasına hazırlıksız yakalanmıştır. Yazarın görüşüne göre, Cumhuriyetin tarihindeki en önemli aşamalar ekonomiyi reforma eden aşamalardır. Ülkenin kalkınmayı yakalamak için acil durum koşulları yaratması gerekmektedir. 1930'ların devletçi reformları devletin ilk büyük sanayi kuruluşlarını yaratmıştır (Kireyev, 2007, 390).

Ülke'nin tarihinde Turgut Özal'ın başlattığı reformların büyük bir önemi vardır. 1980'li yıllarda hâlihazırda mevcut gelişmeleri yakalayan gelişmeye paralel olarak ülkenin kalkınması hızlanmıştır. Özel sektöre büyük bir önem verilmiştir. Liberal ekonomik bir anlayış olan serbest piyasa ekonomisi benimsenmiştir. Yaşanan bu gelişmeler karşısında devletin içindeki sol kanat özelleştirme politikalarına şiddetle karşı çıkmıştır. Özal'ın ekonomik anlayışını sonradan gelen sağ partiler de benimseyerek devam ettirmiştir. Öyle görünüyordu ki, devlet egemenliği zaten sarsılmaz temelleri üzerine oturtulmuştu. Özal ile birlikte Türkiye Ekonomisini tüm dünyaya açmıştır. Aslında bu anlayışın ilk başlatıcısı Adnan Menderes'tir. Mevcut özelleştirme ulus içindeki hâlihazırda endüstriyel alanda pek çok devlet tekeli ortadan kaldırmıştır. Üretim, altyapı ve kredi ve bankacılık sektörü, özel teşebbüsün daha fazla başarısına katkıda bulunmuştur. İç ve dış ticaret ve inşaat alanlarında büyük ilerlemeler kaydedilmiştir. [Yeni fabrikalar kurulmuş, büyük barajlar inşa edilmiştir.] Aynı zamanda özel girişim henüz zor durumlarda devletin yerini tam manasıyla alamamıştır. Sanayi, endüstriyel ve sosyal altyapı, savunma, yeni endüstri, teknoloji geliştirme konuları sonraki yıllarda ön plana çıkmıştır (Kireyev, 2007, 391).

1983-1996 yılları arasında parlamenter sistemin restorasyonundan sonra ülke, farklı yapıdaki koalisyon hükümetleri tarafından yönetilmiştir. 1984'ten itibaren dış devletlerin müdahalesi sonucu ülkenin güneyinde ve doğusunda PKK sorunu ortaya çıkmıştır. Atatürk'ün ölümünden kısa bir süre sonra Türk toplumunda başlayan İslam'ın restorasyonu, giderek seçmenlerin siyasi tercihlerini etkilemeye başlamıştır. 1970'lerin başında İslam yanlısı partiler nüfusun yaklaşık yüzde 11'i tarafından desteklenmekteydi. 1990'ların ortalarında bu rakam zaten yüzde 21,5'ti. Bu, Refah Partisi lideri Necmettin Erbakan'ın Temmuz 1996'da Batı yanlısı T. Çiller'in Doğru Yol Partisi ile bir hükümet koalisyonuna liderlik etmesine olanak sağlamıştır. Bu yıllarda ülkenin siyasetinde özellikle Süleyman Demirel belirgin bir rol üstlenmiştir. 2000'ler - 2010'larda Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) kuruluşundan bu yana kendisini "Müslüman demokrasinin" partisi veya "muhafazakâr" bir parti olarak konumlandırmıştır. Türkiye'nin AB'ye katılımına ilişkin müzakereler Ekim 2004'ten bu yana devam etmektedir. Türkiye-Avrupa ilişkileri, Türkiye'nin Mayıs 2004'te Avrupa Birliği'ne katılan Kıbrıs'ı tanıma konusundaki

isteksizliği nedeniyle karmaşık bir hal almıştır. 17 Nisan 2022’den itibaren doğudaki çatışması kapsamında Türk Silahlı Kuvvetleri tarafından (PKK) terörüne yönelik “Pençe - Kale” askeri operasyonu başlatılmıştır. Günümüz itibariyle Türkiye’nin bölgedeki en büyük sorunları Suriye iç savaşı, Ukrayna ve Rusya savaşı, Filistin ve Kıbrıs meseleleridir. Güçlü bir devlet olan Türkiye her daim bu tarz sorunlara çözümler üretebilmeyi başarmıştır. Cumhuriyetin yüzüncü yılını doldurması bu başarının bir göstergesidir. Atatürk’ün de belirttiği gibi: “Türkiye Cumhuriyeti ilelebet payidar kalacaktır.”

Türkiye’nin tarihi, zengin ve karmaşık bir geçmişe sahip olan bu coğrafyanın önemli bir parçasını oluşturur. Geçmişinde pek çok medeniyete ev sahipliği yapmış olan Türkiye, tarih boyunca siyasi, kültürel ve ekonomik açıdan önemli dönüşümler yaşamıştır. Türkiye’nin tarihi, Anadolu’nun binlerce yıllık geçmişiyle başlar. Anadolu, antik çağlardan beri birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Hititler, Frigler, Lidyalılar, Persler, Helenler, Romalılar ve Bizanslılar gibi birçok önemli uygarlık, Anadolu topraklarında izler bırakmıştır. Özellikle Helenistik dönemde, Anadolu, kültürel ve ticari bir merkez haline gelmiş ve farklı kültürlerin etkileşimine tanıklık etmiştir. Ancak Türkiye’nin modern tarihinde en önemli dönüm noktalarından biri, Osmanlı İmparatorluğu’nun yükselişi ve çöküşüdür. Osmanlı İmparatorluğu, 1299 yılında kurulmuş olup, 600 yıl boyunca Orta Doğu, Kuzey Afrika, Balkanlar ve Kafkasya’yı kapsayan geniş bir coğrafyada hüküm sürmüştür. Ancak 19. yüzyılın sonlarına doğru Osmanlı İmparatorluğu, içsel zayıflıklar, dış baskılar ve modernleşme çabalarıyla karşı karşıya kalmıştır. Bu dönemde, Osmanlı toprakları parçalanmış ve birçok bağımsızlık hareketi ortaya çıkmıştır. Yüzyılın başlarında, Osmanlı İmparatorluğu’nun çöküşüyle birlikte Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşu gerçekleşmiştir. Mustafa Kemal Atatürk liderliğindeki Türk Milli Mücadelesi, ulusal bir kimlik ve modern bir devletin temellerini atmıştır. 1923 yılında Türkiye Cumhuriyeti resmen ilan edilmiş ve Atatürk, Türkiye’nin ilk Cumhurbaşkanı olmuştur. Atatürk dönemi, Türkiye’nin modernleşme ve Batılılaşma sürecinde önemli bir dönemdir. Laiklik ilkesi benimsenmiş, eğitim ve hukuk alanlarında köklü reformlar yapılmıştır. Ancak Türkiye’nin tarihi sadece Atatürk dönemi ile sınırlı değildir. Ülke, 20. yüzyıl boyunca bir dizi siyasi, ekonomik ve sosyal değişim yaşamıştır. İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra Türkiye, Batı’yla daha yakın ilişkiler kurmaya başlamış ve NATO’ya üye olmuştur. Soğuk Savaş döneminde stratejik konumu nedeniyle önemli bir rol oynamıştır. Ancak iç siyasette ve Kürt sorunu gibi bazı konularda da zorluklarla karşılaşmıştır. Bugün, Türkiye’nin tarihi, uluslararası ilişkilerdeki ve iç siyasetteki karmaşık dinamiklerle şekillenmektedir. Ülke, demokratikleşme çabalarıyla, ekonomik kalkınma hedefleriyle ve bölgesel istikrarı

sağlama çabalarıyla mücadele etmektedir. Ancak tüm zorluklarına rağmen, Türkiye tarih boyunca olduğu gibi, köklü bir geçmişe, zengin bir kültürel mirasa ve dinamik bir topluma sahiptir. Gelecekteki zorluklarla başa çıkarken, Türkiye'nin tarihinden aldığı güçle yoluna devam edeceği düşünülmektedir.

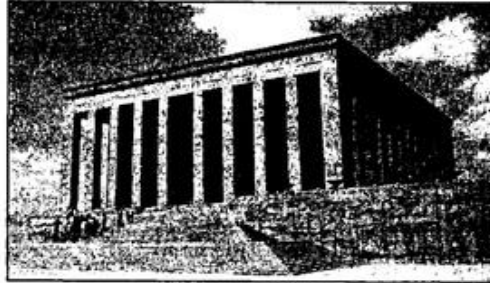
Türkiye'nin gelecek yüzyılı hakkında kesin ve belirli tahminlerde bulunmak zor olabilir, çünkü birçok faktör bu süreci etkileyebilir ve değiştirebilir. Türkiye'nin ekonomisi, küresel rekabet ve iç dinamiklerle birlikte değişmeye devam edecektir. Yatırımların artması, teknolojik yeniliklere odaklanma ve insan sermayesine yapılan yatırımlar, ekonomik büyümenin itici güçleri olabilir. Türkiye, demokrasi standartlarını yükseltme ve insan haklarına saygı gösterme konusundaki çabalarını sürdürebilir. Bu, iç politika ve dış ilişkilerde daha olumlu bir algı oluşturabilir. Türkiye, coğrafi konumu nedeniyle önemli bir jeopolitik rol oynamaya devam edecektir. Bölgesel istikrarın sağlanması, komşularıyla ilişkilerin geliştirilmesi ve uluslararası arenada aktif bir oyuncu olarak kalma çabaları, bu rolün sürdürülmesini sağlayabilir. Yapay zeka, uzay keşfi, biyoteknoloji gibi alanlardaki ilerlemeler, Türkiye'nin bilgi ve teknoloji tabanlı bir ekonomiye doğru evrilmesini hızlandırabilir. İklim değişikliği, kentsel büyüme, göç, eşitsizlik ve işsizlik gibi çevresel ve sosyal sorunlar, Türkiye'nin karşılaşabileceği önemli zorluklar arasında olabilir. Bu sorunların ele alınması, sürdürülebilir kalkınma ve toplumsal refah için kritik olacaktır. Ancak, herhangi bir tahminin kesin olmadığını unutmamak önemlidir. Türkiye'nin geleceği, alınan politika kararları, küresel olaylar ve bir dizi diğer faktör tarafından şekillendirilecektir.

Kaynakça

- Doğaner, Y. (2007). *Atatürk Dönemi Türkiye'sinde Sosyo-Kültürel Değişim*. Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi ICANAS, 38, s. 235-260.
- Zürcher, E. J. (1912). "The Balkan Wars and the refugee leadership of the Early Turkish Republic". *War and Nationalism: The Balkan Wars*, 1913, p. 665-678.
- Turan, M. (2018). Tek parti döneminde Türkiye Parlamentosu'nun süreklilik ilkesi: 10 Kasım 1938 örneği". *Tarih ve Günce*, 1(3), s. 161-186.
- Alpbaz, M. M. (2022). "Adalet Partisi'nin iptal davaları çerçevesinde 1961 Anayasası'na yaklaşımı (1963-1964)". *Nazilli İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 3(2), s. 49-66.
- Kireyev, N. G. (2007). *Istoriya Turtsii XX vek* / N. G. Kireyev. Moskva: IV RAN Kraft.

Н.Г. КИРЕЕВ

ИСТОРИЯ ТУРЦИИ XX ВЕК

132

**Москва
Крафт+ ИВ РАН
2007**